GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER VE TÜRKİYE AÇISINDAN KADIN EĞİTİMİNİN EKONOMİK VE SOSYAL BOYUTU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Yrd.Doç.Dr. İbrahim Güran YUMUŞAK *Kocaeli Üniversitesi- KOCAELİ*

ÖZET

Kadın eğitimiyle ilgili bir çok çalışmada, bir kadını eğitmenin, bir aileyi eğitmekle eşdeğer olduğu ve bir erkeği eğitmeye göre daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kadın eğitiminin ekonomiye ve topluma olumlu katkıları bilinmesine rağmen özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınların eğitimine daha fazla önem verilmesi gerektiği çok dikkate alınmamaktadır. Bildiri, kadın eğitiminin ekonomik ve sosyal boyutunu, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye açışından incelemektedir. Çalışmada, kadın eğitiminin mevcut durumu ve gelişme trendi analiz edilmiş, ulaşılan bulgular Türkiye açısından yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanarak kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi, kişisel ve sosyal getirilerin artırılmasının yanı sıra, gelişmekte olan ülkelerin ve Türkiye'nin kalkınmasına hız katabilecek ekonomik bir öneme sahiptir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER:
EĞİTİM, KADIN EĞİTİMİ, EĞİTİMDE CİNSİYET EŞİTLİĞİ, GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER

GİRİŞ

Eğitim, toplumların ekonomik ve sosyal gelişimlerinde etkili olan en önemli itici faktörlerden biridir. Eğitim düzeyinin yükseltilmesi; kaynakların etkin kullanımını sağlayarak verimliliğin artırılmasını, orta ve uzun dönemde gelirin daha adil dağıtılmasını, bölgesel kalkınmayı gerçekleştirecek kalıcı çözümlere ulaşılmasını, istihdamın artırılmasını ve tarım, sanayi, hizmetler sektörlerinin gelişmesini sağlayacak dolaysız ve dolaylı etkiler yaratır. Kaynakları daha kıt olan ve ekonomik gelişme yarışında bir veya birkaç adım geride kalan gelişmekte olan ülkelerin, bu açığı kapatmak veya azalmak için eğitim konusuna, özellikle de kadın eğitimine daha fazla önem ve öncelik vermeleri gerekmektedir. Zira, bu ülkelerde eğitimde cinsiyet eşitliği sağlanamamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde eğitimin yaygınlaştırılmasında

* Bu bildiri, Yeditepe Üniversitesi tarafından 1-4 Mart 2004 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Disiplinlerarası Kadın Sempozyumu'nda sunulmuş ve bildiriler kitabında yer almıştır.

kadınlara öncelik verilmesi, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına, beraberinde de ekonomik ve sosyal dışsallıklar elde edilmesine neden olacaktır.

Bildiride, başta Türkiye olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde, kadın eğitimine önem verilmesinin ekonomik ve sosyal gerekçeleri saptanacak ve analiz edilecektir. Çalışmanın ilk bölümünde gelişmekte olan ülkelerde, ikinci bölümünde ise Türkiye'de kadın eğitiminin gelişim trendi, elde edilen ikincil verilerle incelenecek ve tablo analizleri yapılacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise, ilk iki bölümde elde edilen bulguların ışığında, kadın eğitiminin geliştirilmesinin toplumsal ve bireysel olarak hangi ekonomik ve sosyal kazançlar sağlayacağına ilişkin değerlendirme yapılacaktır.

I. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE KADIN EĞİTİMİ

Gelişmekte olan ülkelerde kadın eğitimini iki temel göstergeyle ölçmek ve bu sayede gelişmiş ülkelerle karşılaştırmak mümkündür. Bu göstergelerden birincisi, kadın ve erkeklerin ortalama eğitim süresidir. İkincisi ise okur-yazarlık ve okullaşma oranıdır. Ortalama eğitim süresi, ülke nüfusunun tamamına ait genel bir düzeyi göstermekle birlikte, okur-yazarlık ve okullaşma oranı daha detaylı ölçüm yapmaktadır. Zira, okul çağındaki nüfus okullaşma oranı ile yetişkin nüfus ise okur-yazarlık oranı ile ölçülmektedir.

2000 yılı itibarıyla, 15 yaş ve üzeri nüfusun ülke gruplarına göre ortalama eğitim yılı dikkate alındığında, gelişmiş ülkelerin kadınlar ve erkekler için sırasıyla 9.53 ve 10.01 yıl ortalamasıyla en yüksek düzeye sahip oldukları görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler için ise aynı rakamların 4.33 ve 5.92 yıl olduğu dikkate alındığında yaklaşık iki kat bir farkın olduğu göze çarpmaktadır. Vurgulanması gereken diğer bir konu ise, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki cinsiyet eşitliği farkıdır. Gelişmiş ülkelerde cinsiyet oranı (Kadın / Erkek) % 95.20 iken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran % 73.14'dür. Geçiş ekonomilerinde ise cinsiyet eşitsizliği erkekler aleyhinedir; % 104.7 (Barro-Lee 2001, 548-549).

Gelişmekte olan ülkeleri, okur-yazarlık oranı ve okullaşma oranı açısından değerlendirmek için gerekli veriler Tablo 1'de yer almaktadır. Tabloya göre, gelişmekte olan ülkelerde yetişkinlerin 2000 yılına göre okur-yazarlık oranları, kadın

ve erkek için sırasıyla % 67 ve % 81'dir. Bu oranların 1990 yılında % 59 ve % 81 olduğu dikkate alındığında cinsiyet oranının % 72.83'ten % 82.71'e ilerlediği ve kadınlar lehine bir gelişmenin olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Seçilmiş bazı ülkelerde okuryazarlık ve okullaşma oranları

Ülke	Yetişkin Okuryazarlık Oranı				İlköğretimde Okullaşma Oranı		Ortaöğretimde Okullaşma Oranı	
	1990		2000		1992-2002 (Net)		1997-2000 (Brüt)	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Portekiz	91	84	95	90	100	100	111	117
Arjantin	96	96	97	97	100	100	94	100
Bulgaristan	98	96	99	98	95	93	95	93
Yunanistan	98	92	99	96	97	97	98	99
Mısır	60	34	67	44	95	90	88	83
İran	72	54	83	69	74	73	81	75
Malezya	87	74	91	83	98	99	67	74
Azerbaycan	99	96	99	96	90	93	80	80
Türkiye	*89*	*66*	*93*	*77*	*93*	*82*	*67*	*48*
Az Gelişmiş Ülkeler	**54**	**32**	**62**	**42**	**67**	**61**	**30**	**25**
Gelişmekte Olan Ülkele	**76**	**59**	**81**	**67**	**84**	**77**	**59**	**52**
DÜNYA	**81**	**69**	**84**	**74**	**85**	**79**	**65**	**59**

Kaynak: (Unicef 2003, 118-121)

Gelişmekte olan ülkelerde okullaşma oranları açısından kadın ve erkeklerin durumu karşılaştırıldığında, ortaöğretimde % 52 ve % 59, ilköğretimde ise % 77 ve % 84 oranlarına sahip olunduğu ve cinsiyet oranlarının ise ortaöğretimde % 88.13, ilköğretimde ise % 91.66 gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre, genç nüfusun cinsiyet oranlarının daha yüksek çıkması, önümüzdeki yıllarda eşitliğin sağlanmasına yönelik gelişmenin süreceğini göstermektedir. Ancak, eğitim düzeyi yüksek ülkelerde cinsiyet eşitliğinin sağlanıyor olması (Portekiz, Arjantin, Bulgaristan, Yunanistan, Azerbaycan, Malezya), eğitim seviyesinin genel olarak yükseltilmesine paralel olarak cinsiyet eşitliğinin de gerçekleştirildiğini göstermektedir. Mısır, İran ve Türkiye'de ise hem eğitim düzeyi düşüktür, hem de cinsiyet eşitsizliği daha yüksek düzeydedir. Mısır ve İran'ın eğitimde cinsiyet eşitliğini 2005'te sağlayacağı tahmin edilirken Türkiye için daha geç bir tarih öngörülmektedir. Türkiye'nin ilk ve ortaöğretimde cinsiyet eşitliğini 2015 yılında sağlaması risk taşımaktadır. İlk ve ortaöğretimde cinsiyet eşitliğinin hangi yıllarda sağlanacağına yönelik olarak Unesco tarafından hazırlanan projeksiyon, Tablo 2'de yer almaktadır. Tabloya göre, gelişmiş ülkelerin tümü ilköğretimde cinsiyet eşitliğini sağlarken, İngiltere, İsveç, İsviçre, Danimarka ve

Yeni Zelanda gibi bazı ülkelerin ortaöğretimde cinsiyet eşitliğini 2015 yılında sağlamasının riskli oluşu oldukça ilgi çekici bir durumdur.

Tablo 2: İlk ve orta öğretimde cinsiyet eşitliği: 2005-2015 projeksiyonu

		Orta öğretimde cinsiyet eşitliği				
İlköğretimde cinsiyet eşitliği		2000'de sağlandı	2005'de sağlanabilir	2015'de sağlanabilir	2015'de sağlanması riskli	Ü.Say.
	2000'de sağlandı	Arnavutluk, Avustralya, Azerbaycan, Barbados, Belçika, Bulgaristan, Cape-Verde, Kanada, Şili, Hırvatistan, Kıbrıs Rum Kesimi, Çek Cumhuriyeti, Ekvator, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Guyana, Macaristan, Endonezya, İsrail, İtalya, Japonya, Ürdün, Kazakistan, Kuveyt, Kore Cumhuriyeti, Latvia, Letonya, Malta, Moldova, Hollanda, Norveç, Polonya, Romanya, Rwanda, Slovakya, Slovenya, Makedonya, A.B.D.	Avusturya, Bolivya, Jamaika, Kenya, Malawi, Portekiz, Samoa	Belize, Botswana, Finlandiya, Namibya, Nikaragua, Panama, Katar İspanya, Tanzanya, Venezuella	Bahreyn, Bangladeş, Çin, Kolombiya, Kosta Rika, Danimarka, İzlanda, İrlanda, Malezya, Mauritus, Meksika, Myanmar, Yeni Zelanda, Filipinler, Rusya Federasyonu, Sırbistan Karadağ, Surinam, İsveç, İsviçre, Trinidad Tobago, Birleşik Arap Emirlikleri, İngiltere, Vanuatu, Zimbabwe	81
	2005'de sağlanabilir	Umman	Mısır, İran, Moritanya, Nepal	Brunei, Gambia, Lesotho, Suudi Arabistan	Fas, Senegal, Tunus	12
	2015'de sağlanabilir	Paraguay	Küba, Sudan, Suriye	Komor, Kongo, Gana, Uganda	Cezayir, Benin, Cambodia, Çat, Lao, Togo	14
	2015'de sağlanması riskli	Estonya, Kırgısiztan	Sierra Leone	Burundi, Macao, Nijer, Güney Afrika, Tayland	Burkina Faso, Cote d'Ivoire, Çibuti, Etyopya, Hindistan, Irak, Madakaskar, Mongolia, Mozambik, Papua Yeni Gine, Saint Lucia, ***TÜRKİYE***	
	Ülke Sayısı	45	15	23	45	128

Kaynak: (Unesco 2003, 8)

II. TÜRKİYE'DE KADIN EĞİTİMİ

Tablo 3'de, Türkiye'nin okur yazarlık oranlarının yıllara ve cinsiyete göre gelişimi yer almaktadır. Tabloya göre, 1935 yılında nüfusun % 19.2'si okuma yazma bilirken bu oran kadınlarda % 9.8 ve erkeklerde % 29.3 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre, okuma yazma bilen her 100 erkeğe ise 36 kadın düşmüştür. Okur-yazarlık ve cinsiyet oranlarının bir önceki yıla göre artış oranları dikkate alınarak incelendiğinde, iki oran arasında bir paralellik olduğu söylenebilir. Özellikle 1960 yılından sonraki sayımlarda iki gösterge arasındaki pozitif ilişki daha belirgin bir şekilde gözlenmektedir. 2000 yılı verilerine göre Türkiye'de nüfusun % 87.3'lük kısmı okuma yazma bilmekte ve okuma

yazma bilen her 100 erkeğe 84 kadın düşmektedir. 1960 yılındaki okur-yazar oranının bir önceki sayıma göre % 3.7 gerilemesinde ise sayım tekniklerindeki değişikliklerin neden olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Türkiye'nin okur-yazar oranı, cinsiyete ve yıllara göre gelişimi (6 yaş ve üzeri)

Sayım Yılı	Okur-Yazar Oranı (%)					
	Toplam	Artış oranı	Kadın (A)	Erkek (B)	A / B	Artış oranı
1935	19,2	0	9,8	29,3	33	0
1940	24,5	27.6	12,9	36,2	36	9.0
1945	30,2	23.2	16,8	43,7	39	8.3
1950	32,5	7.6	19,4	45,5	43	10.2
1955	41,0	26.1	25,6	55,9	44	2.3
1960	39,5	-3.7	24,8	53,6	45	2.2
1965	48,8	23.5	32,8	64,1	49	8.8
1970	56,2	15.1	41,8	70,3	58	18.3
1975	63,7	13.3	50,5	76,2	63	8.6
1980	67,5	5.9	54,7	80,0	67	6.3
1985	77,4	14.6	68,2	86,5	77	14.9
1990	80,5	4.0	72,0	88,8	79	2.5
2000	87,3	8.4	80,6	93,9	84	6.3

Kaynak: (DİE 2003a)'dan derlenmiştir.

Grafik 1: Türkiye'de, okur-yazar olan ve olmayanlar açısından her 100 erkeğe düşen kadın sayısının yıllar itibarıyla gelişimi

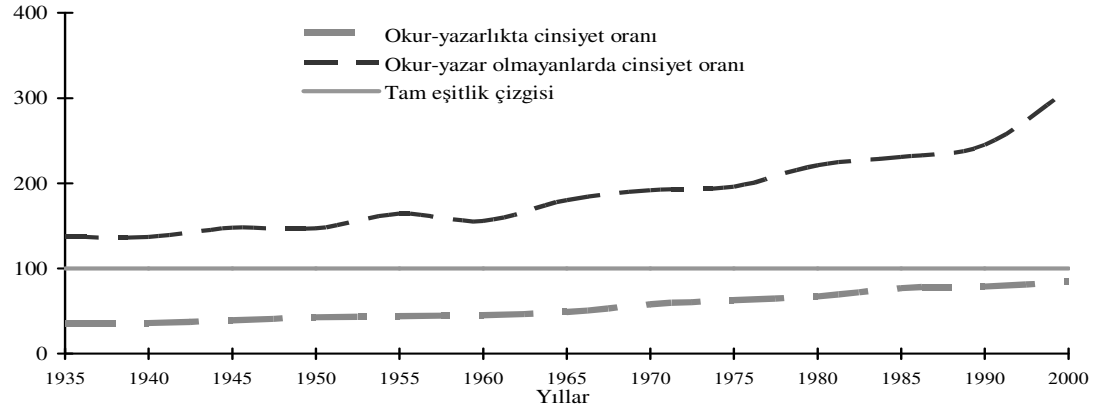

Kaynak: (DİE 2003b)'ye göre düzenlenmiştir.

Türkiye'de eğitimin cinsiyet oranı açısından, okur-yazar olanlar ve olmayanlara göre gelişimi Grafik 1'de gösterilmektedir. Grafiğe göre, okur-yazar olanlar içerisinde cinsiyet oranı yükselmekte yani kadın aleyhine olan durum düzelmektedir. Grafikte dikkati çeken diğer önemli bir husus ise, okuma yazma bilmeyenler içerisinde cinsiyet

oranının düşmesidir. 1935 yılında okuma yazma bilmeyen her 100 erkeğe 137 kadın düşerken 2000 yılınla her 100 erkeğe 309 kadın düşmüştür. Grafikte görüldüğü üzere, okur-yazar olanları gösteren eğri tam eşitlik çizgisine yaklaşırken, okur yazar olmayanları gösteren eğri tam eşitlik çizgisinden giderek uzaklaşmaktadır. Bu durum, erkeklerin iş yaşamında ve askerlikte bir şekilde okuma yazmayı öğrenmesiyle ve genel olarak okuma yazma bilmeyenlerin sayısının azalmasıyla açıklanabilir.

Türkiye'de okur yazarlık ve bitirilen son öğrenim kurumuna göre nüfus dağılımı incelendiğinde, daha detaylı analizler yapmak mümkündür. Tablo 4'de nüfusun eğitim durumuna göre dağılımı 1970 yılından itibaren gösterilmektedir. Tabloya göre, 1970 yılına ilkokul mezunlarının nüfusa oranı kadınları için % 20.7 ve erkekler için % 36.1 iken bu oranlar 1990 yılında en üst seviyeye çıkmış (% 43.2 ve 49.1) ve 2000 yılında gerilemeye başlamıştır (37.2 ve 36.9). Bu duruma, nüfus içerisinde orta ve yüksek öğretimin payının artması neden olmuştur. 1970 yılında orta ve yüksek öğretimin nüfus içerisindeki toplam oranı, kadınlar için % 4.6 ve erkekler için % 9.6 iken, 2000 yılında (ilköğretim hariç) bu oranlar sırasıyla % 18.9 ve 32.3 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4: Türkiye'de okur-yazarlık ve bitirilen son öğrenim kurumuna göre okur yazar nüfus oranı (%),1970-2000.

Sayım yılı	Toplam	Okur-yazar olmayan	Bir öğrenim kurumundan mezun olmayan	Okul bitiren				
				İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve dengi	Lise ve dengi	Yüksekokul ve fakülte
KADIN								
1970	100,0	58,2	16,6	20,7	-	2,2	1,8	0,6
1975	100,0	49,5	15,5	29,1	-	3,1	2,4	0,4
1980	100,0	45,3	14,7	31,4	-	3,7	3,7	1,2
1985	100,0	31,8	18,1	39,5	-	4,5	5,0	1,1
1990	100,0	28,0	15,6	43,2	-	5,4	6,0	1,8
2000	100,0	19,4	21,5	37,2	2,5	4,9	10,6	3,9
ERKEK								
1970	100,0	29,7	24,5	36,1	-	4,9	3,4	1,3
1975	100,0	23,8	20,8	42,9	-	6,3	4,7	1,5
1980	100,0	20,0	18,4	44,2	-	7,6	6,4	3,3
1985	100,0	13,5	18,9	47,7	-	8,5	8,2	3,3
1990	100,0	11,2	16,4	49,1	-	9,6	9,5	4,2
2000	100,0	6,1	21,5	36,9	3,3	9,5	16,1	6,6

Kaynak: (DİE 2003c)

Türkiye'de tüm eğitim düzeylerine göre cinsiyet oranlarının gelişimi de Grafik 2'de gösterilmektedir. Grafiğe göre, 1970 yılından itibaren üniversite mezunları dışındaki

tüm düzeylerde cinsiyet oranları artmaktadır. Üniversite mezunlarının cinsiyet oranı 1975 yılında gerilemiş, 1980 ve 1985 yıllarında ise sabit kalmıştır. Cinsiyet oranları açısından en düşük seviyeye yine üniversite mezunları sahiptir. Yalnızca 2000 yılı sayımında üniversite mezunlarının cinsiyet oranı ortaokul mezunlarının cinsiyet oranının üzerine çıkmıştır.

Grafik 2: Türkiye'de tüm eğitim düzeylerinde cinsiyet eşitliği

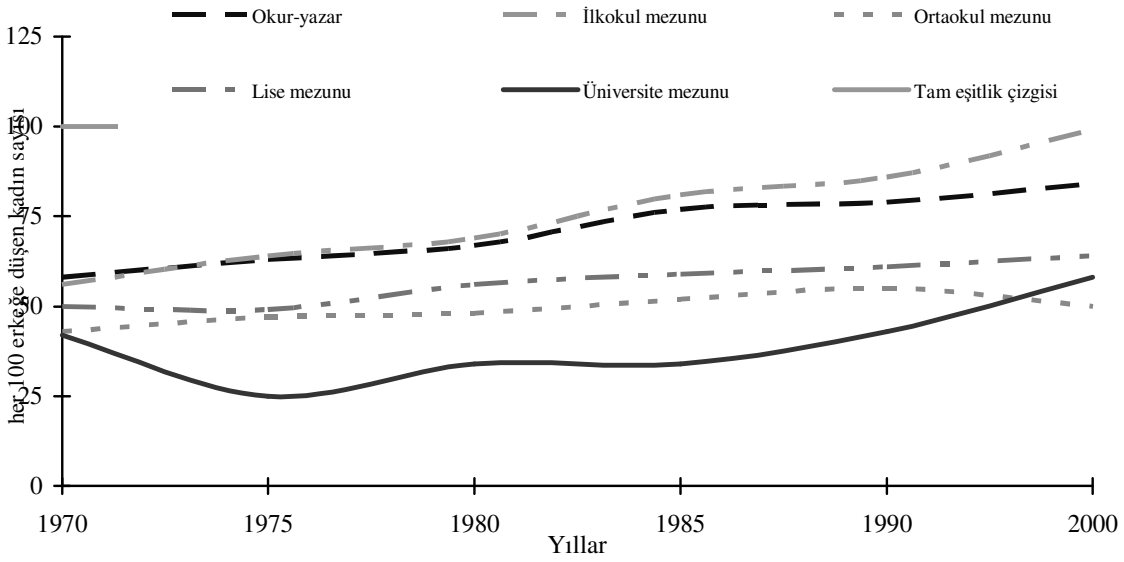

Kaynak: (DİE 2003d)'e göre düzenlenmiştir.

Eğitim düzeylerine göre en yüksek cinsiyet oranını ilkokul mezunları oluşturmaktadır. 2000 yılı itibarıyla okur-yazarlar içerisinde her 100 erkeğe 99 kadın düşmektedir. Cinsiyet oranı açısından en iyi ikinci düzeyi okur-yazarlar oluşturmaktadır. 2000 yılına göre okuma yazma bilenler arasında her 100 erkeğe 84 kadın düşmektedir. Cinsiyet oranı açısından üçüncü düzeyi lise mezunları (% 64), daha sonra üniversite mezunları (% 58), en düşük seviyeyi ise ortaokul mezunları (% 50) oluşturmaktadır. Bu oranlar, eğitim seviyesi yükseldikçe kızların erkeklerden daha fazla eğitimden vazgeçtiklerini göstermektedir.

III. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER VE TÜRKİYE AÇISINDAN KADIN EĞİTİMİNİN EKONOMİK VE SOSYAL BOYUTU

İktisatçılar, eğitimin ekonomik ve sosyal boyutunu iktisadi büyüme muhasebesi ve kişisel gelir denklemleri yardımıyla hem makro ve hem de mikro açıdan incelemektedirler (ILO 2003, 67). Literatürde, kişisel gelir denklemleri yardımıyla

eğitimin ekonomik yönünü inceleyen araştırmalara, veri elde etme ve ölçmedeki kolaylıklar nedeniyle daha fazla rastlanmaktadır. Aynı zamanda, eğitimle ortaya çıkan pozitif dışsallıklar da sosyal getiri kavramıyla tanımlanmakta ve ölçülmeye çalışılmaktadır.

Mikro ekonomik açıdan yapılan ampirik çalışmalar, eğitim ile kişisel gelir arasındaki pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalardan birine göre, ilköğretim düzeyinde kadınların getiri oranı % 12.8, erkeklerin oranı % 20.1, ortaöğretimde sırasıyla %18.4 ve % 13.9, yükseköğretimde % 10.8 ve % 11 olarak tespit edilmiştir. Kadınların tüm eğitimden elde ettikleri ortalama kişisel getiri % 9.8 iken aynı oran erkeklerde % 8.7 olarak hesaplanmıştır. Buna göre kadınlar erkeklere göre ortala olarak daha fazla kişisel getiri elde etmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre yapılan hesaplamalarda da, gelişmekte olan ülkelerde eğitimin kişisel ve sosyal getirisinin gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Psacharopoulos-Patrinos 2002, 14-15).

Tablo 5. Türkiye'de Temel özelliklere göre ortalama aylık kazanç, 1994 (Bin T.L.)
[12 ve üzeri yaşta esas işinde maaşlı, ücretli, yevmiyeli çalışanlar]

Eğitim Durumu	**Kamu**			**Özel**		
	Kadın	Erkek	Erkek/ Kadın	Kadın	Erkek	Erkek/ Kadın
Okur-yazar değil	5950,0	7260,1	1,2	1286,2	3152,2	2,5
İlkokul terk ve ilkokul mezunu	5691,6	7885,1	1,4	1798,3	3850,0	2,1
Genel ortaokul ve genel lise	5324,0	7663,7	1,4	3003,3	4956,9	1,7
Meslek ortaokulu ve meslek lisesi	5881,2	9215,3	1,6	4134,6	5427,7	1,3
Üniversite ve üzeri	7396,6	9691,7	1,3	8730,5	12910,5	1,5

Kaynak: (DİE 2003e)' den derlenmiştir.

Türkiye'de eğitiminin getirisini ölçmek için yapılan bir çalışmaya göre, öğretim düzeyi yükseldikçe kişisel getirilerin arttığı ve aynı zamanda ücret eşitsizliğinin azaldığı, ücret eşitsizliğinin özel sektörde daha fazla olduğu, ayrıcı eğitimin kişisel getirisinin kamu sektöründe daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Tansel 1999, 16-17 ve 26). DİE tarafından yayınlanan ve eğitim düzeylerine göre kazançların gösterildiği Tablo 5'te, bu bulguları destekleyen sonuçlar yer almaktadır. Tabloya göre, özel sektörde üniversite ve üzeri eğitim almış olanlar hariç, eğitim düzeyi yükseldikçe kazanç eşitsizliğinin azaldığı görülmektedir. Kamu sektöründe ise, okur-yazar olmayanlarla

üniversite ve üzeri eğitim almış olanların ücret eşitsizliği en düşük düzeydedir: 1.2 ve 1.3. İlkokul, ortaokul düzeyinde bu eşitsizlik 1.4, meslek ortaokulu ve lisesi düzeyinde ise 1.6 olmuştur.

Eğitimin makro ekonomik dışsallıkları açısından yeterli derecede ampirik çalışma bulunmamasına rağmen, çocuklara yapılan eğitimin cari dönem tüketimini kısarak gelecek dönem yatırımlarını artırdığı genel kabul görmektedir. Böylelikle gelecek nesillerin eğitim sayesinde elde edeceği pozitif dışsallıklar subvanse edilmektedir. Yapılan ampirik çalışmalara göre, anne eğitiminin yükseltilmesi, çocukların iyi ve sağlıklı beslenmesi, okul öncesi ve esnasında iyi eğitim vb. gibi nedenlerden dolayı baba eğitimine göre çocukların niteliğini daha fazla artırmaktadır (Schultz 2002, 212). Kadın eğitiminin iktisadi gelişme üzerindeki olumlu etkisi, istatistiksel olarak erkeklerin sağladığı etkiye göre daha açıktır. Aynı zamanda da, kadın-erkek arasındaki eğitim açığı, iktisadi gelişmeyi engellemektedir (Knowles 2002, 143). Diğer bir çalışmaya göre de, Doğu Asya, Alt Sahra Afrika, Kuzey Asya ve Orta Doğu'da kadın-erkek arasındaki eğitim açığı, yıllık büyüme artışlarındaki farklılığın % 0.4 ve 0.9'unu açıklamaktadır ve bu oran yükselme trendi göstermektedir. Bu çalışmaya göre eğitimdeki küçük bir cinsiyet açığı yüksek bir büyüme oranını mutlak olarak etkilemektedir (Klasen 2002, 367). Ayrıca, kadınların ilköğretim düzeyinin artırılması doğurganlığı azaltacağından dolaylı olarak iktisadi gelişmeyi uyarabilmektedir (Barro 2001, 38).

SONUÇ

Kadın veya erkek olsun eğitim düzeyi yüksek çalışanların sayısının ve niteliğinin artırılması, yeni teknolojiler üreten ülkelerle bunları uygulayan ülkeler arasındaki gelir ve teknoloji farklılığını azaltacaktır. Kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi, hem mikro ve hem de makro ekonomik açıdan erkeklere göre daha fazla avantajlar sağlamaktadır. Eğitimde cinsiyet açığının kapatılması, gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarını daha verimli kullanmalarını sağlayacak ve gelişmekte olan ülkelerle arasındaki farkı daha kolay kapatmalarına imkan sağlayacaktır. İyi eğitilmiş bir nüfus, iktisadi gelişmenin önemli kaynaklarından biri olmakla birlikte, ayrıca diğer kaynakların etkin kullanımını sağlayacak bir unsurdur. Eğitim, iktisadi gelişmenin hem tohumu hem de çiçeğidir (Krueger-Lindahl 2000, 44).

Kaynakça:

Makaleler:
Barro, R.J., 2001. "Education and Economic Growth," in **The Contribution of Human and Social Capital to Sustained Economic Growth and Well Being,** Canada Goverment, Portage, p.38.

Klasen, S, 2002. "Low Schooling for Girls, Slower Growth for All? Cross-Country Evidence on the Effect of Gender Inequality in Education on Economic Development," **The World Bank Economic Review**, Volume:16, No:3, p.367.

Knowles, S., P. K. Lorgelly, P.D. Owen, 2002. "Are Educational Gender Gaps a Brake on Economic Development? Some Cross-Country Empirical Ecidence," **Oxford Economic Papers**, No: 54. p.143.

Krueger, A.B., M. Lindahl, "Education for Growth: Why and For Whom?," **Princeton Uni. Working Paper,** No:429, p.44.

Psacharopoulos, G.- H.A. Patrinos, 2002. " Returns to Investment in Education: A Further Update," **World Bank Policy Research Working Paper**, No: 2881, p.15.

Schultz, T. P. 2002. "Why Goverment Should Invest More to Educate Girls," **World Development**, Vol. 30, No:2., pp.207-225.

Tansel, A., 1999. "Public-Private Employment Choice, Wage Differantials and Gender in Turkey, **Yale Uni. Economic Growth Center Disc. Paper,** No:797, p.28.

Kitaplar:
ILO, 2004. **Investing in Every Child: An Economic Study of he Costs and Benefits of Eliminating Child Labour**. Geneva. pp.67-68.

Schultz, T. Paul, 1994. **Human Capital Investment in Women and Men**. ICEG Publication, California. pp.40-49.

UNESCO, 2003. **Gender and Education for All, The Leap to Equality** (Summer Report). Paris, p.8.

UNICEF, 2003. **The State of The World's Children 2004.** New York, pp. 118-121.

İstatistikler:
DİE 2003a, 2003b, 2003c, 2003d. http://www.die.gov.tr/tkba/istatistikler3.htm,

DİE 2003e. http://www.die.gov.tr/tkba/t206.xls, 18.12.2003.

İletişim:

İbrahim Güran YUMUŞAK
Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü Hereke-İZMİT Tel: 262.5115784/155
E-posta: iyumusak@kou.edu.tr İnternet Sayfası: http://iibf.kou.edu.tr/iyumusak